

ad-avane!

Cuadernos españoles
de cultura idista

Ofical organo d'el
Iberiana Ido-Societo

Numero 42

Decembro 2025

Houston? Ni ja solvis la problemo!

Julio - Decembro

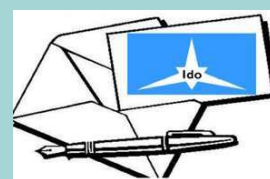
2025 : 2

Fundada en el año 1927 para la propaganda de la lengua internacional IDO.

Editas: IBERIANA IDO-SOCIETO

Redaktero: José Mª Rodríguez

Apartado de Correos 3142
E-14080 Córdoba
España - Hispania

idosocietohispana@hotmail.com

Kunlaboras:

Antonio Martínez Rubio

Günter Schlemminger

Pilar Gómez Movellán

Itziar

Alfonso Borrego Cuesta

- P. 03 **Tradukiva kap-askoltili,
ka la definitiva solvo al
linguala problememo?**
- P. 05 **Petrolo, esis nur petrolo!**
- P. 08 **Napoléon e la shako-ludo.**
- P. 15 **Idisti tra la spaco.**
- P. 19 **Interpretado di texto da Ngugi
wa Thiong'o: l'imperialismo
dil linguo. Ka l'angla linguo
universal?**
- P. 22 **La sanigita kuracato.**
- P. 25 **Idala Niuzi en Hispania.**
- P. 27 **L'altra idala dicionario.**
- P. 28 **Kartuno:
*La mil-yarala pikniko.***
- P. 35 **La teorio dil infinita mashin-
skribanta simii.**
- P. 38 **Jus aparís...**
- P. 39 **Superstici.**
- P. 41 **Gramatikal Pagino:
*El polisémico verbo "probar".***
- P. 46 **Nia pioniri:
*Francesc Paradell i Gil.***
- P. 48 **Ni parolez pri AGRO**
- P. 50 **Hispan-linguala
literaturo.**
- P. 53 **Idala saladi.**

Tradukiva kap-askoltili, ka la definitiva solvo al linguala problemo?

Ante kelka semani, okazo de konversado pri internacia lingui, ulu dicis a me ke ja ne necesis irga ponto-linguo, anke ne konocar o studiar lingui stranjera, nam la nova kap-askoltili kapabla tradukar centoj de lingui, igas ebla la par-kompreno de homoj kun diferencaj idiomoj.

Do, mi decidis parolar kun familiano, softwaro inĝeniero, pri kio temo. Segun li, la tradukanta kap-askoltili funkcias tre bone, li parolis pri 90% de akcepteblaj rezultoj, se oni deziras nur simpla traduko de frazoj precipe por turismo. Ĉu maŝino ankore ne par-komprenas omnia regionalaj partikularaj vortoj aŭ la linguala modifado.

Ekzemple, en la hispana lingvo, forsan en aliaj, estas vortoj kun diferenca signifiko laŭ la intonado aplikita, tial la vorto “*Vaya*”, kio en la hispana povas signifiki “*irez*” aŭ “*evidente*”, laŭ la modifado de la parolado. Do, ĉu nova ilo povas esti akceptebla okazado de simpla kaj sen-grava konversado kun stranjeroj. Tamen, se oni deziras

parolar pri pli profunda temo, ĉu maŝinoj ankore ne sukcesas substitui la homan konversado. Ĝi anke ne funkcias tre bone se estas fonda bruado, se la parol-mano estas tre harda aŭ se la parolado uzas frazojn nur konocatajn de grupo aŭ ne-kontenatajn en vortaro. Simblas do, ke la tradukanta kap-askoltili ankore ne povas destrukturi komplete la lingualan baron, tial internacia lingvo kiel Ido ankore povas plenumi gravan rolon en la homa babilado.

Spezialisti asertas ke tradukuri facita dal artifical inteligenteso, qua es la moyeno uzita da ca kap-askoltili, pov esar komplemento dil homal agado, precipue en taski ne tro kompleksa, tamen, sama-tempe, onu substrekizas la aktuala limiti di ca teknologio relate altra feldi, exemple tradukado di kompleksa teksti. Do, homal intervenado ankore es necesa por garantiar la fideleso e profundeso dil tradukuro.

Altr important afero en la komunikado por tradukiva kap-askoltili esas la tempo qua onu devas vartar por askoltar la tradukuro. Tale, kande parolanto lanchas frazo, esas normale vartar til tri sekundi por recevar la tradukuro. Ulte, onu ne povas uzar longa frazi o dicar rapide un frazo pos altra, nam la kap-askoltilo ne povas tradukar longa diskurso, ma kurta frazi. Ico provokas ke konversado progresas tre lente, komprenende ico ne esas problemo se la dicajo esas simpla frazo uzita en hotelo por questionar ulo.

Komprenende ca mashini lernos rapide e li komprenos plus e plusa lingui, tamen preske certe, lu duros esar utila, unesma-momente, nur se onu deziras drinkar biero en altra lando o questionar pri la korekta loko di monumento. Ma, se onu probas parolar intervide kun altra homo, ankore mankas granda distanco por konsiderar ke ca tradukiva kap-askoltili povas substitucar la lernado di lingui o la uzo di internaciona linguo kom Ido.

Petrolo, esis nur petrolo !

Skribis Abraham Lincoln en la yaro 1863 ke omna homi naskas egala, ma ta foyo esas l'ultima kande li esas tala. Yes, la biologiala fakto naskir egalesas se ol eventas en developita lando od en la triesma mondo, ma la restanta vivo di amba homi esos tote diferanta. Same eventas relate landi, malgre ke l'artiklo 2-ma dil Charto di Unionita Nacioni solene proklamas la suverenala egaleso di omna stati. Ma, onu ne povas afirmar ke nacioni kom Unionita Stati, Rusia o China egalesas ad altra stati. Forsan, omni esas egala, ma segun skribis George Orwell en "*Animal Farm*", quankam omna bestii esas egala, uli esas plu egala kam altri.

Omna bestii esas egala, quankam kelka bestii esas plu egala kam altri.

Ni jus vidis ta ne-egaleso okazione dil usana atako kontre Venezuela por kaptar la prezidero Nicolás Maduro. Me ne probas defensar ulu qua agis kom diktadoro en sua propra lando, tamen ca-momente lo maxim importanta esas la ne-violacebla ne-dependeso di suverana stato kom Venezuela. Ton anke proklamesas dal artiklo 2-ma dil Charto di UN, kande on dicas, ke la membri di UN, en l' internacional relati, abstenos

su uzar la violento kontre la teritoriala integreso o la politikala ne-dependeso di irga stato, en maniero ne-kompatebla kun la skopi di Unionita Nacioni.

Tamen, hodie la mondo dividesas segun arei di influo, e che la kapo di singla areo semblas esar povoza lando aganta quale mafiala chefo. Tale, Rusia invadis ante kelka yari Ukrainia, kun la exkuzo “des-fascistigar” la lando, e nun Usa atakis Venezuela, nam lua maxim guvernanto esis “kontre-legala drog-komercanto”.

Ukrainia 2022

Venezuela 2026

Granda landi qui, segun li, darfas intervenar e mem judikar suverena naciono. Povoza landi qui decidas qua stato povas o ne povas existir, o qua prezidanto povas o ne povas guvernar, ma li oblivias omna nocioni pri internacional yuro.

La exkuzi esas facile trovebla, “des-fascistigar” o “persekutar kontre-legala drog-komercado”, ma tam balde kam l’invado o l’atako eventas, olim, onu ne parolas ja pri libereso o demokratio, anke ne pri ri-donar la voco al popolo por elektar libere sua guvernanti. Ne, pos la ataki onu parolas nur pri qui okupos la teritorio ube abundas rara minerali o la maxim povoza atomenergiala planto, o segun eventas nun en Venezuela, qui ganos pekunio kun la produktado di petrolo, nam fine, ad-minime en Venezuela, omno eventis pro la petrolo, nur petrolo.

Iberiana Ido-Societo en interreto: www.idohispania.com

Recordamos a todos los que desean aprender o perfeccionar su conocimiento de la lengua internacional Ido, que en la página www.idohispania.com pueden encontrar varios cursos a distintos niveles. Por supuesto el acceso y la descarga de los cursos es completamente gratuito.

Humuro

Venez quik! Mea navo naufragis che deserta insulo.

Napoléon e la shako-ludo

Napoléon Bonaparte esas memorata quale un dil maxim importanta militisti en la historio. Ma poka personi konocas sua pasiono por shak-ludo, quan il praktikis e juis ofte dum multa yari. Il esis extraordinara armeestro ma mezvalora shakludero. Semblas ke il shak-ludis nervioze, rapide, sen tro reflektado. Pluse, kande il perdabis, il ne sempre reaktis jentile.

1. La “Café de la Régence”

La “Café de la Régence”, en Paris, esis dum la 18-ma e la 19-ma yarcenti tre celebra centro kultural ube kunvenabis filozofi, diplomacisti e skriptisti ma anke la maxim fort shakluderi e shakludisti di ta epoko. Ol konsideresis longatempe quale vera templo di shakludo.

Dum sua yuneso en Paris, Napoléon frequentis la Régence. Ibe, il ludabis shako ma anke regardabis atencoze la shakmaestri ludar e analizar sua konkursi. Tale, Napoléon absorbis la viva atmosfero dil kafeerio, quankam lua propra shaknivelo nultempe proximeskis a ita dil maestri.

2. La falsa shakludi atribuita a Napoléon

Meze di la 19-ma yarcento komencis cirkular kelka shak-konkursi atribuita a Napoléon, montrante lu kom brilanta ludero. Hodie esas certa ke tal ludi esis falsa. On opinionas ke oli esis kreuri da Pierre-Charles Fournier de Saint-Amant, forta franca shakludisto, admiranto di Napoléon, qua esforcis su altigar la prestijo dil imperiestro.

La du maxim famoza di ta ne-vera ludi atribuita a Napoléon, esis shak-konkursi kontra Madame de Rémusat e kontra ula Kapitano Bertrand (ne intermizez il kun samnomizita Generalo Bertrand qua, pose, ludis tre ofte kontra Napoléon dum l'exilo en insulo Sant- Helena). Madame de Rémusat, franca nobelesan, esis kultivita ed inteligent amikino e konfidencario di Joséphine, spozino di Napoléon. Bonaparte venkis brilante ita du apokrifa ludi kontre Madame e kontrae la Kapitano per extraordinara stilo, qua ne esis propra di Napoléon.

3. Lua sola dokumentizita ludo: la renkontro kun “La Turko”

L'unika dokumentizita shak-ludi da Napoléon esas tri konkursi kontre La Turko, famoza automato qua fascinabis Europa dum yardeki.

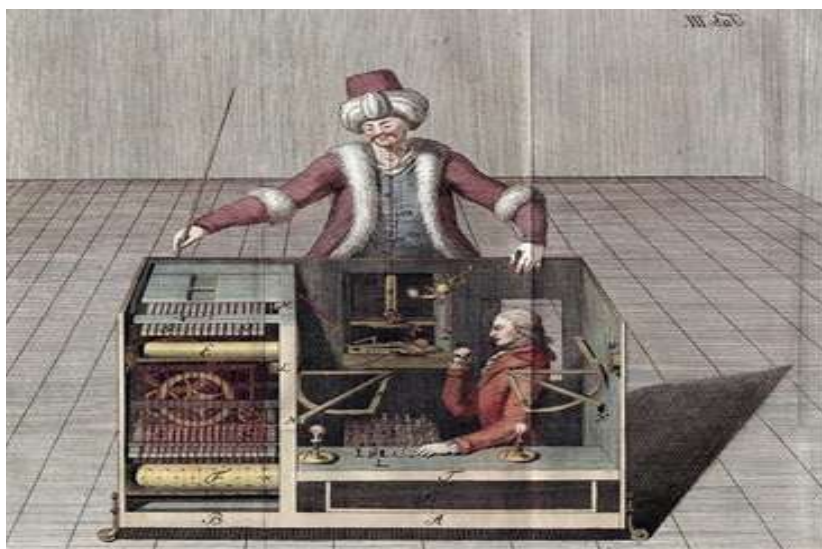
La naturo di la Turko

La Turko, kreita en 1770 da Wolfgang von Kempelen, hungara inventisto, semblis esar roboto kapabla ludar shako. Fakte, ol esis trompiga mashino:

- sub la shak-planko, esis kabineto qua havis sekreta nicho e duobla fundo,
- interne, celabis su Johann Allgaier ecelanta kurt-statura shak-ludero, vera shak-championo dum ta tempo,
- la shako-peci movesis dal celita ludero per levili e magneti disimulita sub la shak-tablo.

La fraudoza mekanismo esis tante perfekta ke ol trompis omni (ciencisti, reji, amatori di shako e ceteri) dum longatempe.

La defio en Wien (Austria) (1809)

La granda famo dil automato incitis Napoléon voyajar til Wien en 1809 por defiar ol. Ibe il ludis tri dokumentizita konkursi kontra la Turko.

Informaji di ta tempo indikas ke Napoléon facis kelka nepermisita movi dum l'unesma e la duesma konkursi por probar l'automato, qua reaktis renversante la peci. Tale, amba ludi interruptesis e suspensesis. Nur la triesma esis ludata, di qua la notizuro es konservata. Tamen on devas agnoskar ke, quankam versimila, ne es 100 % certa l'exakteso di ta notizuro. Napoléon, qua ludis per la peci blank, komencis la ludi per **1.e4 e5 2.Df3**.

Ta tri movi esis pose konocata kom Aperturo Napoléon. Ca aperturo es febla nam ne es rekomendinda strokar tante rapide la Damo e, pluse, la quadrato f3 es malega loko por la Rejino.

Ica es la final poziciono dil konkurso:

Napoléon metafore “tramplesis” facilege dal Turko per mort-shako pos 24 movi.

On povas vidar la kompleta konkurso che ta interretal adreso:

<http://www.chessgames.com/perl/chessgame?gid=1250610>

La Turko vinkis anke altra famoza e glorioza personi quale Katarina II di Rusia, Frederiko II di Prusia e Benjamin Franklin, tre konocat usan ciencisto e diplomacisto.

4. Santa Helena: la shako quale rifujo en la exilo

Pos vinkesir en Waterloo (1815), Napoléon mustis exilar al izolita e fora insuleto Sant- Helena, en la Suda Atlantiko, ube il pasis preske sis yari (1815–1821), sub strikta surveyado dal angla guvernistio, qua kontrolabis atentoze omna letri, viziti e movi dil ex-imperiestro.

Poziciono dil fora e izolita insulo Santa Helena en la mondo (markizita per reda cirklo):

Napoléon lojis en Longwood House, humida e nekonfortoza domo ube sua saneso pokope maleskis:

Longwood House

Lua sequanti

Napoléon restis akompanata dum sua exilo da mikra ma loyala grupo de fidel adheranti: generalo Bertrand kun lua spozino, kelka franca nobeli e plur asistanti e servisti.

5. La shako, un de sua precipua okupi en Santa Helena

En Santa Helena, Napoléon vivis rutinoza e monotona ma aktiva vivo. Multa intelektala aktivaji: diktado di sua memori, avidoza lektado di libri, skribado di letri e longa konversadi kun sua akompananti. Ma anke aktivaji korpale: garden-kultivado e kurta promenadi kande la vetero permissis lo. Pluse, il ofte ludis shako kontre generalo Bertrand, membro di sua akompanantaro en Santa Helena. Semblas que ili ludis preske omna dii, precipue dum la vespero. Generalo Bertrand mem, per sua personala jurnalo ed altra membri dil akompanantaro mencias ke amba ludis nombroza shak-konkursi. Regretinde, li nultempe notizis la stroki. Konseque nul ek tala konkursi konservesas. General Bertrand esis bon shak-ludero, plu bona kam Napoléon. Tale, probable la generalo venkus ofte quankam on ne havas la certeso.

Rezume, shako-ludo helpis Napoléon afrontar plu bone sua trista sis yari de exilo en ita fora insuleto. Napoléon mortis en Longwood House, Santa Helena la 5-a di mayo 1821, pos monati di sanesal plumalesko e kreskanta febleso, cirkumata da omna sua loyala franca akompanantaro.

6. Epilogo

Shak-ludo esis sempre tre importanta hobio por Napoléon. Il pasionoze ludis quankam il esis nur mezvalora ludero. Shak-ludo esis sua rifujeyo en bona ed en mala momenti di sua vivo, chefe en sua lasta e desfortunoza yari de exilo en Santa Helena.

Napoléon en Santa Helena

Alfonso Borrego Cuesta

**Onu propozis du urbi kom loko dil Ido-konfero
por la yaro 2026:**

**Sofia (Bulgaria) ed
Amsterdam-Hilversum (Nederlando),
ma esis nula decido til nun.**

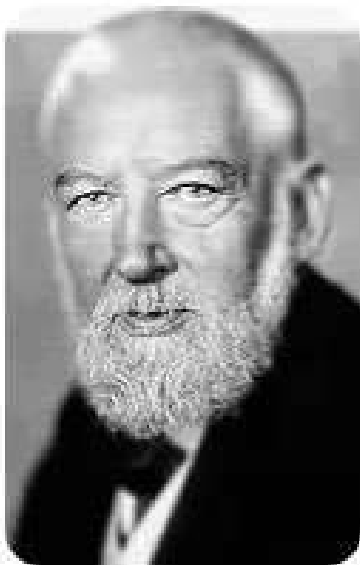
Ka vu esus pronta parto-prenar?

Idisti tra la spaco

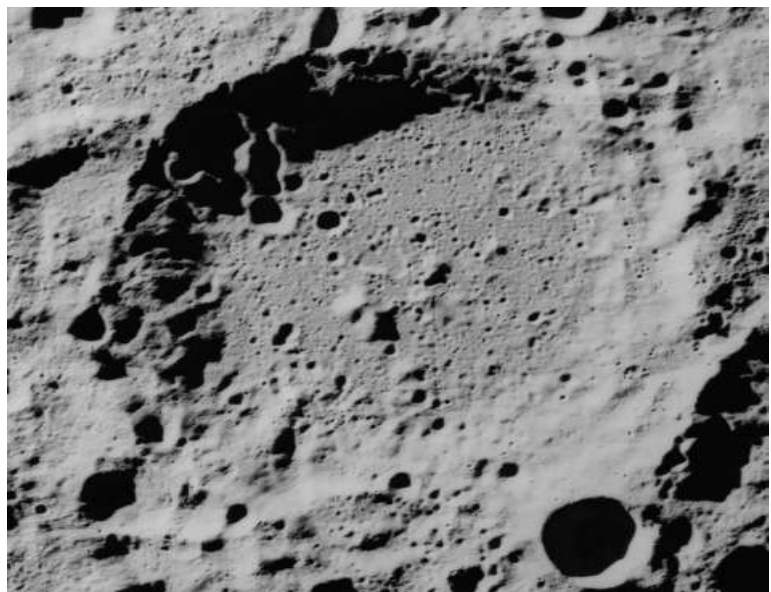
Onu konsideras ke la maxim prizata premio por ciencisto od intelektuelo en nia mondo esas la Nobel-premio. Tamen, existas altra rekompenco plu importanta, qua esas des-facile atingebla, mem ol ne trovesas en nia planeto. Ni parolas pri la nomizo di astro o geologia kosmala loko per la nomo di ta homo. Talmaniere lua memoro permanos ul-loke por la tota eterneso. Ca premio esas atingebla nur da poka homi en nia mondo.

Ka Vu ulfoye questionis vu, quanta nomi di idala homi navigadas tra la kosmo? Nu, savez ke li existas.

Forsan, la maxim konocata esas la germana **Wilhelm Ostwald**. Lu esis kemiisto e filozofa, qua ganis Nobel-premio en la yaro 1909 pro sua studii pri katalizo. Lu konsideresas kom la patro di fizikokemio. En 1907 lu prezidis la kunsido dil komitato qua havis la tasko selektar la maxim apta helpolinguo por internacional komuniado, ta delegitaro qua propozis la internaciona linguo Ido. Pose, Ostwald esis honorumala prezidinto dil Ido-Akademio. Lu mem asignis parto del pekunio ricevita dal Nobel-premio al Ido-movimento.

Wilhelm Ostwald
1853 ~ 1932

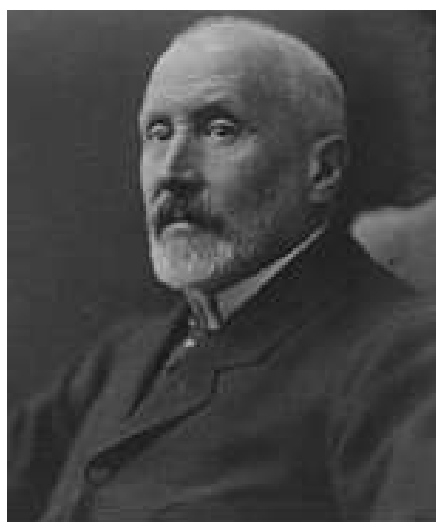

Kratere Ostwald sur la surfaco dil Luno

En la yaro 1970 la Internaciona Astronomiala Uniono nomizis per la nomo “Ostwald” kratero existanta che la okulta surfaco di Luno. Ol esas derodata kratero, interne aparas anke altra mikra krateri. La kratero Ostwald esas plata, preske sen saliaji, ol havas diametro di 24 kilometri.

La hungara **Loránd Eötvös** esis fizikisto, lu studiis inter altr aferi la kapilareflekto e la gravitado. En la yaro 1909 lu facis experimento pruvanta equivaloprincipo, ico esis pose tre grava en la labori di Albert Einstein pri ilua relativesoteorio.

Eötvös ank interesis pri projekti di internaciona lingui. Pro co, lu esis elektata kom membro dil Delegitaro por l’Adopto di Linguo Internaciona. Nul agado trovesas da Eötvös relate Ido, tamen lu totecerte konocis la linguo, adminime teorie, nam lu esis en la labor-komitato qua en la yaro 1907 fine adoptis l’idiomo Ido kom la maxim apta internaciona auxiliara linguo.

Loránd Eötvös
1848 ~ 1919

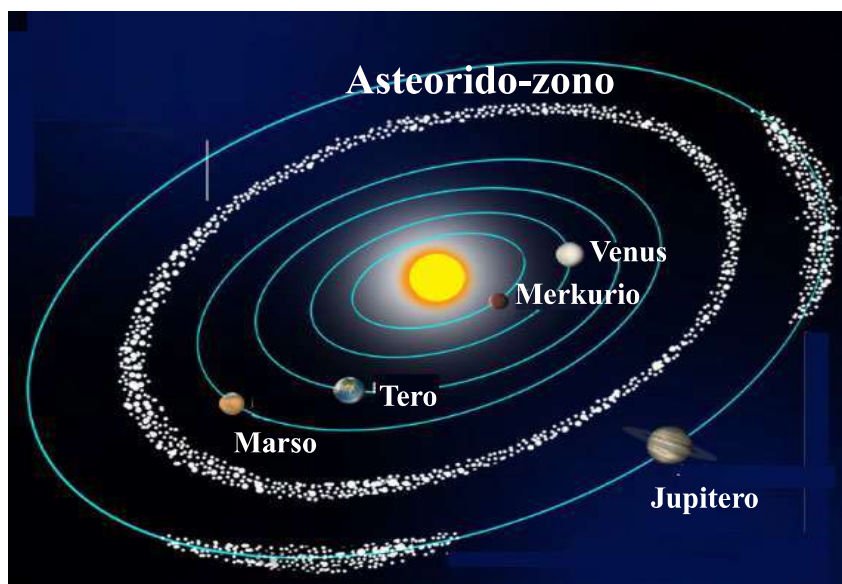

Kratero Eötvös sur la luna surfaco

Fine ni parolez pri **Wilhelm Julius Foerster**. Lu esis germana astronomo. Lu direktis astronomic observatorio en Berlin til la yaro 1903. En 1891 lu divenis prezidanto di Internacional Komitato pri Pezi e Mezuri. Quale Eötvös onu ne povas afirmar ke lu parolis Ido, ma totecerte lu konocis ol sat bone, nam lu esis membro dil labor-komitato dil Delegitaro por l’Adopto di Linguo Auxiliara Internaciona, qua fine selektis Ido kom la maxim apta idiomo.

Wilhelm J. Foerster
1832 ~ 1921

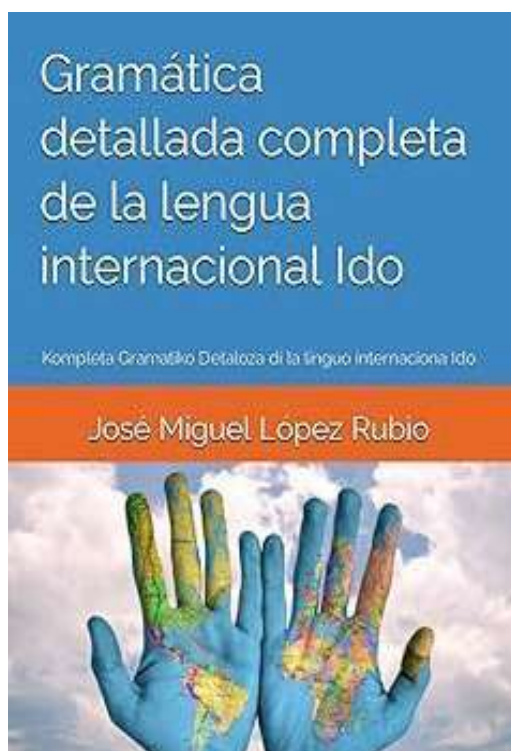

En la yaro 1986 l'astronomo Claes-Ingvar Lagerkvist deskovris asteroido de astronomiala observatorio en Nov-Sud-Wals (Australia). Ta asteroido recevis unesma-momente la nomo "1986 EZ4", ma pose ol esis nomizita "Asteroido Foerster" honore dil germana astronomo

Foerster trovesas en orbito inter Marso e Jupitero, en la konocata kom Asteroido-zono. Ol havas diametro di 3 kilometri ed ol bezonas 1295 dii por cirkum-irar suno.

Humuro

Akirebla che www.amazon.es la libro “Gramática detallada completa de la lengua internacional Ido”. La verko esas la tradukuro aden la hispana linguo di “Kompleta Gramatiko Detaloza” da Louis de Beaufront, verkita en la yaro 1925, kom ri-imprimuro dil texto qua dis-konocigis la linguo Ido en la yaro 1907.

Ca verko esas la refero dil internaciona linguo Ido, e nun esas lektebla ank en la hispana linguo danko al laboro da José Miguel López Rubio.

Preco: 11'39 €

Interpretado di texto da Ngugi wa Thiong'o: l'imperialismo dil linguo. Ka l'angla linguo universal?

Reale, esos pozitiva por omna landi dil planeto l'existo di komuna linguo, tale ke omna homi povus komunikar su per ol trans fronti. Ol esus bona idealo, qua meritas nia esorco. Ma, la semino di ca komuna linguo, ka statala ka universal, ne devas kreskar sur la tombi di altra lingui. Ni devas evitar destruktado di lingui e kulturi, quo ja produktis l'angla linguo kande ol situis su sur sua aktuala hierarkio. Do, des-aparo di multa linguo ne pov esar implicita kondiciono por l'existo di altri.

Ngugi wa Thiong'o
1938 ~ 2025

Kontree, l'existo di universal idiomos por generala komunikado devus ri-vivigar altra lingui.

Ni, la nuna generaciono, mustas distar del falsa e kruela logiko dil teorio di developeso, qua asertas, ek l'imperialisma vido-punto, ke homo pov esar neta nur se lu jetas sua rezidui sur l'altri, ke la saneso di grupo nur povas existir kande altra kontagiesis da maladi o ke bona stando di poka homi o nazioni nur povas existir kande majoritato de populi esas povra.

Do, qua devas esar la fundamento por l'acepto universal di komuna linguo? Unesma-loke, l'absoluta ne-dependenso ed egaleso dil nazioni ek l'ekonomiala, politikala e kulturala vido-punto. Ca egaleso reflektas en l'egaleso dil lingui. Ni vivas en sola mondo, ed en ca mondo omna lingui esas produkturi dal homal historio. Lingui esas nia komuna legacajo.

Mondo kun multa e diversa lingui devus esar quale floral agro kun diferanta kolori. Ne esas flori, pro sua koloro o formo, plu bela kam altri. Omna flori certe havas komuna qualesi, qui facas ke oli esez flori kun sua diversaji koloral e formal. Same, omna lingui plu-fortigas la unioneso dil homaro, e precipue la amo dil homaro al paco, egaleso, ne-dependeso e social justeso.

Omna lingui devus faciligar nia uniono e helpar l'atingo di nov ordineso ekonomial en la mondo, anke politikal e kultural.

Atingata ca skopo, onu devus faciligar anke, ke diferanta lingui esus uzata por parolar un kun altri per traduki, tale, singla lando devus stimular la docado di altra lingui dil omna kontinenti. Singla puero devus parolar, ad-minime, tri lingui e nul devus opozar su ad caprojeto.

L'arto tradukar ed interpretar teksti darfus esar docata che skoli. Per ca tradukuri onu povus uzar omna lingui dil mondo. Nun, per europana lingui, onu povas lektar preske omna klasika literaturala e filozofiala verki, tamen preske ne existas la tradiciono lektar anciena afrikana teksti en l'original linguo pro la kolonial dominacado europana, qua povrigis la progreso di ta lingui.

Ni devas havar klar ideo: quankam komunikado inter lingui per tradukuri esas tre importanta, super omni devas existar komuna linguo, malgre la des-facilesa realigar ol. Diferanta lingui povus konversar un kun altri per ca universala linguo, nur talmaniere onu povus establisar

la bazo di mondala kulturo, qua apartenos reale al tota mondo. Nia internacionismo esos posibla nur kande ni havos vera egaleso ekonomial, politikal e kultural inter nazioni. Lore, e sama-tempe, irga naciono povus uzar sua propra linguo por komunikado internacional, tale la swahilia, la china, la maoriana, la hispana, la angla... Do, mondo plena ye lingui.

Amba idej: mondo plena ye lingui e l'existo di komuna lingui por omni ne opozas su un relate l'altra, nur esas necesa havar ne-dependenso, egaleso e paco inter nazioni e populi.

Pilar Gómez Movellán

***Ka Vu deziras kun-laborar kun la revuo?
Sendez vua artiklo, informo, desegnuro...
idosocietohispana@hotmail.com***

La sanigita kuracato

Richa homi mustas suportar malgre lia flava uceli kelka-foye diversa kargaji e maladi, de qui laudo a deo! la povra viro ne savas ulo; nam existas maladi, qui ne jacas en l'aero, ma en plenigita pladegi e glasi ed en mola stulegi e silka liti, quale ilta Amsterdamano povis subisar.

Dum la tota pre-dimezo il sideskis en la stulego fumante tabako, se il ne esis tro indolenta, o gapis ek la fenesro, ma il manjis la dejuno kam drashero e la vicini kelka-foye dicis: „*Ka extere ondifas la vento o suflegas la vicino tante multe?*“ - Dum la tota pos-dimezo il same manjis e drinkis, balde ulo kolda, balde ulo varma, sen hungro, sen apetito, nur pro pura enoyo, til vespero, do nultempe on povas strikte dicar, ube la dejuno finis e la supeo komencis.

Pos la supeo il kushis su ed esis tante fatigita, quale se dum la tota jorno il des-kargis stoni o hakis ligno. Pro to il divenis tre korpulenta e tam ne-habila kam farin-sakego. Ne plus prizis manjado e dormado, e long-tempe il esis nek malada nek sana, segun sua propra opiniono il havis 365 morbi, nome singla die l'altra. Omna mediki, qui en Amsterdam praktikis, mustis traktar ilu, Il glutis siteloje mixturi e shoveledi pulvero, e piluli tam granda kam anado-ovi, e lore on nomizis lu jokeme nur la bi-peda apoteko.

Ma omna medikamenti ne helpis lu, pro ke il tam ne agis kam la mediki imperis lu, ma dicis: „*Fouder, pro quo me esas richa viro, se me esas koaktata vivar kam hundo, e la doktoro ne volas ri-sanigar me po mea pekunio?*“. Tandem il audis pri ula mediko, qua habitis 100 hori distante de lu, qua esus tante habila, ke la maladi ri-saneskis, tam balde ke il nur juste spektas li, e la morto evitas li, kande ol aparas. A ta mediko il akiras bona konoco e skribis letro pri sua stando.

La mediko quik perceptis, quon il mankis, nome ne medikamenti, ma frugaleso e movado, e dicis: „*Vartez, me kuracabos tu rapide.*“ Do il skribis a lu letetro kun la sequanta konteno: „*Bona amiko, vu havas mala stando: ma me povas helpar vu, se vu volas. Vu havas bestio en la ventro, ula drako kun sep bokachi. A la drako me mustas parolar ipse, e vu devas venar personale a me. Ma l’unesma konsilo, vu ne darfas vehar o kavalkar, altre vu tremigas la drako ed ol morde pecigas vua intestini, unesme sep intestini sam-tempe. Duesme vu ne darfas manjar plu ofte kam du-foye dum la jorno un plado kun legumo, di-meze un rostita sociseto a to e nokte un ovo, e ye matino buliono kun ciboletto. Quon vu manjas multe, de to la drako grandeskas, tale ke la hepato esos aplastita, e la taliisto mustas ne plus multe taliar, ma vice to la menuzisto. Lo esas mea konsilo, e se vu ne sequos me, lore dum la nexta printempo vu ne plus audos vokar la kukulo. Agez, quon vu volas!*“

Kande la kuracato audis ca parolo, il quik frotis la boti e departis, quale la doktoro imperabis. Ye l’unesma dio il iris tante lente, ke heliko povus esabus la duktisto, e qua salutis lu, il ne ri-dankis, ed ube reptis vermeto sur la sulo, il aplastis ol pede. Ma ja ye la duesma e triesma matino aparis avan lu, quale se l’uceli ja longe ne kantabus tale bele kam cadie, e la roso semblis a lu tam fresha e la papavero en la ruro tam reda, e la homi, quin il renkontris, aspektis tam amikala, ed il anke,

ed omna matino, kande il livis la albergo, esis plu bela, ed il marchis pluse plu facile e gaye, e kande il ye la 18-a dio arivis l'urbo di la mediko e la altra matino levis su, il sentis su tante bone, ke il dicis: „*Ye ne-oportuna tempo me povabis ri-saneskar kam nun, ube me devas vizitar la doktoro, se me adminime bruisus en l'oreli, o la kordio-aquo fluus.*“

Kande il esis che la doktoro, la doktoro sizis lua manuo e dicis a lu: „*Nun naracez a me fundamentale ankore-unfoye la vera motivo, quon vu havas.*“ Lore il dicis: „*Sioro doktoro, danko a deo me havas nulo, e se vu tam sana kam me ipsa, lore me joyas.*“ La doktoro dicis: „*Bona spirito konsilis lo, ke vu exekutis mea impero. La drako esas nun vinkita. Ma vu havas ankore ovi en la ventro. Pro to vu devas marchar heme itere pede e heme zeloze segar ligno, quon nulu vidas. E ne manjar plu multe kam la hungro demandas, pro ke l'ovi ne divenos nova draki, tala-maniere vu povas divenar olda homo*“, e ridetis pos to.

Ma la richa stranjero dicis: „*Sioro doktoro. Vu esas originala homo, e me komprenas vu bone*“, e pose sequis la konsilo e vivis 87 yari, 4 monati, 10 dii, tam sane kam fisho en aquo, e ye omna nov-yaro sendis a la mediko 20 dubloni kom saluto.

Johann Peter Hebel

*(tradukita aden Ido da
Günter Schlemminger)*

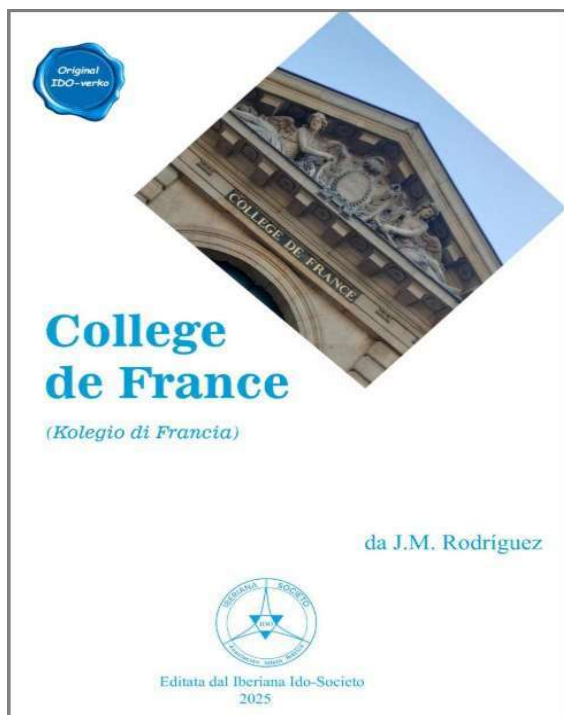

Idala Niuzi en Hispania

Unesma novelo editita da Iberiana Ido-Societo

Ye la monato agosto di 2025 IbIS editis sua unesma verko. Ol esas «College de France (Kolegio di Francia)», da José María Rodríguez. Memorez ke «novelo» esas kelka-pagina naraco pri aventuro interesiva. La libro aparis unesma-foye en PDF-formato che

https://archive.org/details/college-de-france_20250922

Espereble la novelo aparos, pos kelka monati, anke en paperala versiono. En sua 61 pagini la verko parolas pri la serchado di universala linguo, de la 16-ma til la 20-ma yarcento e sempre kun la fondo dil Kolegio di Francia en Paris, ube onu prezentesis l'internaciona linguo Ido en la yaro 1907.

La libro esas l'unesima editita da Iberiana Ido-Societo en la kolekturo IBIS.

Kolekturo IBIS n-ro 1
Hispania, agosto 2025

Idala Niuzi en Hispania

Idala temo por kurs-finala monografio

Ander Romero esas yuna kataluna studento, qua unesma-momente elektis por sua kurs-finala monografio temo relata al «individualisma anarkismo». Explorante pri ta temo lu trovis la figuro di José Elizalde, la maxim grava reprezentanto en Hispania di ta politikal idealo e sama-tempe un ek la maxim aktiva idisti en nia lando dum la 20-ma yardeko dil pasinta yarcento. Do, Ander kontaktis kun l'Iberiana Ido-Societo por konocar plusa datum pri ca ancien idisto.

Ander jus finis sua esayo, ma pos studiir plu profunde l'afero lu chanjis la temo di sua monografio, qua fine esis «*L'internacional linguo Ido en la anarkisma kataluniana medii. Ka l'individualisma anarkisma movimento esis decisiva por l'adopto dil linguo Ido dal kataluniana anarkismo?*»

Iberiana Ido-Societo gratulis al yuna studento pri lua esayo, qua espereble ni balde publikigos hike od altra-loke.

Si eres hablante o simpatizante de la lengua internacional Ido, te recordamos que puedes hacerte socio y colaborar con la recién creada asociación idista en nuestro país.

www.idohispania.com

L'altra idala dictionario

Kata-strofo

Teroroza evento okuranta kande kato trovesas sola ad-heme.

Kolo-naro

Serio de pilastri uzata kom subtenilo o kom ornivo di edificio, qui anke unionas la kapo a la torso.

Tri-tono

Maro-deajo qua, segun la reprezenti, havas vizajo homala e korpo qua finas fishatre, e qua esas kapabla flexar sua voco en intervalo inter tri noti.

La milion-yarala pikniko

Patro sugestis ke hodie povus esar apta dio por facar exkurso e peskar. Quik, ni omna, joyoze, kriis e tre rapide omna necesaji esis enpakigita en kofri. Matro gardis jerzei e manteli. Patro prenis sua pipo, lu atence regardis la marsala cielo, Yen, 3 pueri, kriante, abordis la batelo.

Bone !!

Exkurso-dio!!

Atencez,
Mikael !

Tom !!

Severin
ed Elder

Segun novelo da Ray Bradbury

Patro startis la motoro. La batelo lanchis harda sono til la cielo. L'aquo agitis su. Mark sideskis apud sua patro, qua montris stranga e serioza vizajo. La batelo ascendis tra la kanalo.

Ka ni vojayos tre fore,
Patro ?

Un miliono
de yari.

Ka
vere?

Yes!!!

Patro signalis tre fora loko.

Regardez, pueri!
Yen, mortinta
urbo.

Ka ?

Jes !

Ibe, avan li, jadis mortinta urbo, quale dormanta loko en la mezo di varma somero en la planeto Marso. Patro semblis esar kontenta, nam l'urbo esis mortinta.

Ta urbo esis nehabitata extensajo kun rozea roki dormanta sur sabloza monto. Ol extensis su tra tri milii. Exter ol, kelka koloni preske destruktita stacis. Che la fondo trovesis santuario sen figuri e dope sabloza extendajo.

Me vidas nul marsano!

Ube esas la marsani?

Yes, li existas.

Lore, kosmonavo elevis su vers l'aero, quale petro jetita aden blua baseno, plu e plu alte. Fine, ol desaparitis en la spaco.

Regardez !!!

Ka ta kosmonavo iras vers la Tero?

Yes, mea kara!

Patro surprizeskis su kande lu vidis la kosmonavo. Lu kunpresis sua denti e lu aceleris. Ta navo esis l'ultima voyajanta vers la Tero.

Patro regardis ta fora punto en la spaco. Sama-tempe lu pensis pri la milito. De hike ne esis posibla vidar lukti un kontre l'altri, anke ne la sango varsita.

Patro, quon tu serchas?

Me serchas la terala logiko, la komuna raciono, la saja guvernado, la paco, la responsiveso.

Huu! Huu!

Tamen, me nul-tempe trovis ta idej. Forsan ol nul-tempe realeskis o ni esis trompita kande onu pensis ke ta idej esis posibla.

Regardez ta fisho!

Matro interruptis e lu signalis la granda fisho. La kuriozema pueri atence regardis e la navo fluktuis.

Arjentea fisho natis apud li. Lu kun avido manjis kelka fisheti.

Quale la milito!

Patro regardis la fisho. Lua voco ekiris profunda e tranquila.

La milito avancas, lu vidas nutrivi lu agitas su e pose la tero desaparitas.

Lu permanis kalma sur la navo. Sub li, l'aquo dil kanalo fluis pura, rapida e fresa. Singlaflanke dil kanalo trovesis grand arbusti, plantacita da terala ciencisti ante 50 yari. Danko a ta abundanta plantacaji, la planeto Marso nun havis respirebla atmosfero.

Kande ni vidos la marsani, Patro?

Balde kara, tre balde! Forasan ca-vespere o forasan ca-nokte.

Ne mensogez, Bill ! Marsani extingesis. Ne trompez la pueri.

Ho, ne! Tote ne! Me montros la marsani a vi tre balde!

Mark frunsis la brovi. Ma, lu diris nulo. Ofte esas des-facila par-komprenar adulti. Mikael duris la konversado.

Quale esas la marsani, Patro?

Tu savos lo, kande tu vidos li.

Mark astonesis. Ka vere la gepatri organizis fish-exkurso? Se tale, pro quo Patro portis chas-fusilo sur la navo? E pro quo tanta manjaji? Per la manjaji porita da matro, la tota familio povus vivar dum plu kam 10 yari! E pro quo la gepatri semblis tante serioza? Nulu sur la navo ridetis.

Me ankore ne vidis la marsani!

Patro anke portis atomala radio. Ol funcionis segun anciena tekniko. Esis posibla askoltar ol nur se la aparato permanis an l'orelo. Lu askoltis la radio nun.

Lua vizajo semblis exhaustata, quale la marsana urbo. Lu donis la radio a matro. Elu askoltis parolado. Quik lu apertis sua labii.

Kad omno iras bone? Matro? Patro?

Mark astonesita regardis sua gepatri. Matro preske ploris.

Omno finis! Omna radio-brodkasterii sur la Tero des-aporis. L'aero permanis silencoza. Omno restis en silenco.

E dum
quanta
tempo?

Forsan via nepi
povos askoltar ol
ulfoye.

Lore, Patro sidekis e l'astonesita
pueri permanis cirkum lu.
Fine, lu dicis...

Mikael, elektez urbo!
Elektez irga urbo!

Ma,
Patro!
Qua
urbo?

Elektez un ek l'urbi
quin ni preter-pasis
segun tua prefero.
Mark, Tom helpez
anke tu!

Me elektas
urbo kun
marsani.

Yes! Kun marsani.
Me promisas lo.

Patro parolis al pueri,
ma lu regardis Matro.

Yen l'urbo !

Yes!

Bone!

Regardez!

Yes Alice. Yen nia
urbo!

Pos haltigar la navo, Patro saltis
adsur tero.

Kara, yen ni!
Yen l'urbo, ube
ni habitos
depos nun.

Patro, ka ni
lojos hike por
sempre? E la
kosmonavo
adsur la Tero?
Ka ni ne rivenos
ibe?

Lore, Patro pozis l'atomala radio
an l'orelo di Mikael.

Askoltez
Mikael!

Nulo,
me askoltas
nulo.

Patro asentis.

Yes kara, nulo plusa.
Nul kosmonavo plusa, nul hemo,
mem nul planeto Tero.

Mikael pensis pri lo dicita da sua patro.
Lore, kelka lakrimi aperis.

Patro levis sua manuo. Lu montris kelka edifici ankore stacita che l'urbo.

Me donacas a vi ca urbo. Ol apartenas a vi omna. Mikael, Mark, Tomas, yen via nova urbo. Nur por vi.

Kad ol esas vere nia? Ka vi audis lo? Ni havos nia urbo. Nur por ni.

Li quik eniris aden rozea e petroza urbo. Li murmuris nesonore quankam li esis l'unika habitanti ibe.

Yen li sur monteto. Li regnos la tota planeto quale omno-povanta reji.

Nun li komprenis quon signifikas esar la posedanto di planeto, di granda e solitara planeto.

Nokto falis balde en ta dina atmosfero. Patro iris aden la navo e lu rivenis kun multa papi en sua manui.

Patro amasegis la papi en mezo dil destruktita korto. Lu facis granda fairo kun la papi, tale li povis varmigar su. Omni ridis kande la flami saltis bruisse.

Bankobilieti, acioni, mapi, informi, buletini... Patro sideskis e lu facis granda fairo.

Ni bruligos nia pasinta vivo, quale fairo konsumas nun la vivo en la Tero.

Pardonez a me, nam me parolas quale politikisto. Ma, to me esis. Me esis guberniestro di stato. Me esis honesta e pro co me ne esis prizata. Vivo sur la planeto Tero semblis irar des-orientizita. Cienco avancis tro rapide e tro fore, do omni perdis su che ta ciencala dezerto, quale infanti kun nova ludili. Li atencis mashini, ma nul questionis pro quo utilesis la mashini.

Militi facis su plu e plu kruela. Ico signifikas la silencoza radio. Ni fugis de ta danjero, ni savis ke milito balde eventus. Me esperabis ke omno ne esus tante teroroza, ma la vivo sur Tero nun des-aparis. Voyaji inter planeti nun ne esas posibla, forsan ... pos 200 yari...

Vivo sequis eroroza voyo. Vivo destruktis su per sua propria manui. Vi esas yuna, do me repetos ca mesajo til kande vi komprenos ol sat bone.

Patro brulis plusa paperi.

Nun, ni esas sola. Ni ed altra mikra grupo de homi, qui venos pos kelka dii. Ni esas suficanta por komencar hike vivo denove. Suficanta por marchar, suficanta por serchar nova voyo.

Fairo levis sur en l'aero dum la parolado de Patro Konsumesis omna paperi, omna escepte un. Semblis esar mesajo. Omna legi konsumesis, nur restis cindri.

Mark regardis la lasta papero jetita da Patro. Ol esis mapo, ibe aparis omna landi dil Tero.

La papero konsumesis. Omno des-aparis quale nigra papiliono.

Mark ne volis vidar lo. Lu glutis salivo. Patro staceskis.

Nu, venez, venez omni. Alice venez anke tu. Me nun montros a vi omna la marsani.

Mark ploris, Patro levis lu. Tale,
omni iris alonge la ruinaji dil
marsana urbo til la kanalo.

Ta kanalo, adube morge altri
venos. Altra familii e plusa
geyuni por krear nova familii.

Nokto falis cirkum li. Steli
aparis. Mikael serchos Tero.
Lu ne trovis ol.

Onu povus pensar
ke Tero celis su.

Kolda noktala vento sufllis cirkum
li. Lore, Patro dicis...

Via matro e me ipsa instruktos vi.
Forsan, ni ne esos tre habila, ma
ni havas suficanta experienci. Ni
projetis ca voyajo ante multa yari,
Vi ankore ne existis. Ni decidis
venar aden Marso e vivar hike
segun nia propra reguli. Ico
eventis pos la des-aparo dil
marsana civilizeso pro l'agadi
dil terani.

Omni venis apud la kanalo. Aquo esis kolda. Noktal
astri reflektesis sur l'aquo.

Me sempre deziris vidar
marsani, Patro. Ube li esas?
Tu promesis renkontrar
kun li.

Yen li, Mikael. Hike
li esas!

Patro, per sua fingro, ad-infre signalis l'ondifanta
aquo. Marsani esis ibe. Mikael astonesis.

Marsani esis ibe, en la kanalo, reflektita sur l'aquo.
Mikael, Mark, Tom, Patro e Matro. Ca marsani
regardis atence l'ondifanta aquo dum longa silenco.

La teorio dil infinita mashin-skribanta simii

En la yaro 1913, franca matematikisto Émile Borel skribis en sua libro *“La Mécanique statique et l’irréversibilité”*, ke se milioni de simii mashin-skribus sen-cese dum 10 hori esus tre des-facila obtenar texto simila a libro ja existanta.

En 1970 ca teorio ri-formulizesis. Lore, onu parolis pri infinita simii, qui sen-cese mashin-skribus sen tempo limitizita. Kun tala premisi, ka kelka literaturala verko nun existanta povus esar skribita dal simii?

Émile Borel
1871 ~ 1956

Ni studiez ca afero ek statistikala vido-punto. Nu, se du eventi esas tote ne-dependanta un del altra, la posibleso pri amba simultana realigadi esas egala al produkto qua rezultas de multiplikado di la posibleso dil unesma evento per la posibleso dil duesma. Do, se simio sideskas avan mashin-skribilo kun 20 klavi, la posibleso skribar la litero “I” egalesas a $1/20$. Tale, posibleso skribar “I” e pose “D” egalesas a $1/20^2$. Fine, la posibleso skribar “IDO” esus $1/20^3$. Rezulte, ek statistikala vido-punto, simio mashin-skribus “IDO” unfoye inter 8000 tri-literala skriburi, tale $20^3 = 8000$.

Komprenende, la afero komplikateskas se oni deziras skribar plu longa vorto, exemple: “IDOLINGUO”. Tale, la posibleso skribar non-literala vorto esus $1/20^9$. La rezulturo esas ke ca vorto esus skribata da simio per mashin-skribilo un-foye singla 512.000.000.000 skriburi. Ya, simio bezonus multa yari por skribar tanta vorti, ma pensez ke la experimento parolas pri infinita simii dum sen-limizita tempo.

Ma, la teorio dil infinita simii ne parolas pri sola vorta, mem se longa, la teorio questionas kad esus posibla la par-skribado di kompleta literaturala verko, exemple *Don Quijote* da Cervantes od altra da Shakespeare.

Nu, la verko da Cervantes havas plu kam 1'7 milion de literi, tale la formulizo esus ne-kredeble alta $1/20^n$, n egalesus a 1.700.000, do la nombro esas ne-skribebla pro sua grandeso. Ma, denove ni pensez, onu parolas pri infinita simii dum sen-limizita tempo, do tot-certe la kompleta cervantes-ala libro povus esar skribata da simio per mashin-skribilo ulfoye, adminime ek teoriala vido-punto.

Por studiar ka ca teorio proximeskas al realeso, en la yaro 2003 sciencisti funcionigis komputera programo. Per ca programo komputero skribis litero un pos altra, ta-foye esis komputero qua mashin-skribis, ne simio. Nu, pos du yari de sen-cesa skribado komputero nur skribis exitoze texteto kun 24 letri, qui esis simila a texto aparanta sur verko da Shakespeare. Do, ol ne povis skribar dum ta tempo kompleta libro, ma denove ni devas ri-dicar ke la teorio dil infinita simii konsideras laboro dum sen-cesa tempo, ne dum kelka yari.

Plu bon-humure, altra experimento realigis kande sciencisti dil universitato di Plymouth, kun la kunlaboro dil zoologia parko di Paignton, lasis kelka komputeri kun klavari en sis kaji ube lojis simii. La texto skribata da ili maxim komprenebla esis ripetado dil litero S alonge kin kompleta pagini. L'experimento finis kande la simii fekifis ed urinifis sur la komputeri.

Kom finajo ni propozas al lektanti charma ludo, qua povus esar komprenata dal teorio dil infinita mashin-skribanta simii. Videz, onu savas ke la numero π (pi) esas proxime egala a 3'14 plus infinita

decimali, til nun onu kalkulis plu kam 62 bilioni. Do, se ta decimali esas infinita, tot-certe irga numero esus trovebla inter li. Probez vu ipsa en la ret-pagino <https://www.subidiom.com/pi/pi.asp> (angla-linguala ret-situo).

Skribez ibe irga numero da tu propozata, exemple vua nacional identeso-karto, vua nasko-dio od altr aniversario. Vu povos verifikar ke ta numero trovesas inter la decimali di π (pi).

IDO-KONFERO 2025 en Berlin (Germania)

Ca-yare l'Internaciona Ido-Konfero eventis en Berlin del 17ma til 20ma di julio. Renkontris che la germaniana chefurbo idisti de Germania, Francia, Nederlando, Bulgaria e Suedia.

Jus aparís ...

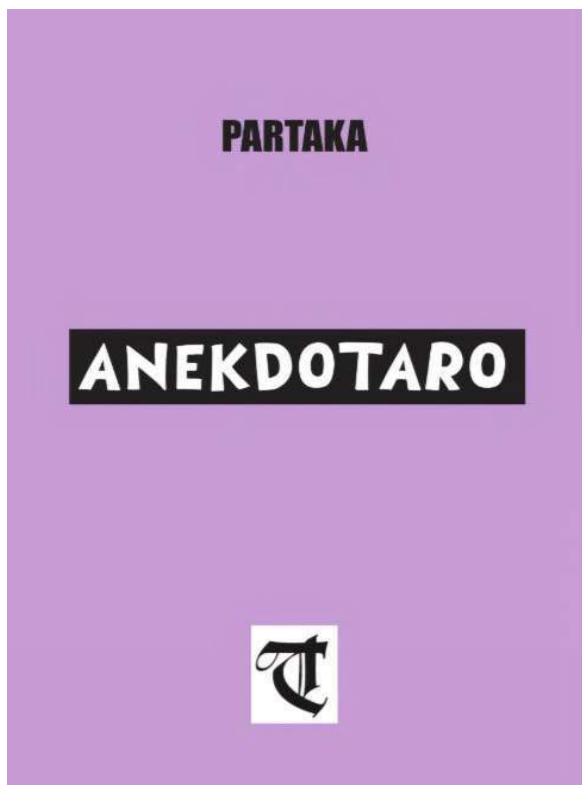
Anekdotaro **da Partaka.**

Yen la duesma kolekturo de autobiografiala anekdoti dil konocata idala autoro Partaka. Ol kontenas 65 originala anekdoti, antee publikigita epizodope en plura forumi. Li esas naraci kurta e vivaca, texita kun la milda ironio qua karakterizas la autoro. L'autoro invitas ne simple lektar, sed anke meditar li.

La libro esas libere lektelebla che:

<https://archive.org/details/anekdotoaro>

Editerio: Partaka, Barcelona 2025.

Wurzelwörterbuch ***Ido-Deutsch* /** **Radikaro Ido-Germana**

La Ido-Germana radikaro nun esas disponebla gratuite en la interreto en la formato PDF. Til nun ol esis nur disponebla en imprimigita versiono kom libro.

La radikaro esis renovigita da Ferdinand Möller e la edituro dil yaro 2025 rilaboresis da Gerhild Drogi. La editero esas la Germana-Ido Societo. Ol esas direte deskargebla che:

http://idolinguo.de/Radikaro_Ido-Germana.pdf

Wurzelwörterbuch **Ido – Deutsch**

Radikaro **Ido – Germana**

Superstici

Sioro judiciisto, ne pensez ke me esas fola, nam ne es foleso studiar respektinda populala tradicioni sequita de ante mili de yari. Kad irga religio ne esas anke respektata tradiciono, e mem protektata dal legi? Nu, same to, quo esas konsiderata kom superstico, esas nur populala tradiciono kun logikoza fundo.

Tale, pos multa yari de studiado, me trovis logikoza timar al nigra kati, nam certe sorcistino akompanas lu. Same, mea konocado dil linguo china igis a me savar, ke la cifro 4 esas maledikata, nam lua sono esas identa al vorto “*morto*”. Anke, se onu konocas la historio, esas tote rekomendinda tostar kande onu drinkas kun altra homi, talmaniere onu evitas la varsado di veneno en nia glaso. Anke, se nia manuo sentas su pikata, co signifikas ke balde onu recevos pekunio, nam la nervi di nia organi kapablesas savar lo ante ke ol eventos. Do, sioro judiciisto, oli ne esas superstici, ma ciencala evidentaji.

Me ne esas danjeroza homo, kontree me nur esas studianto dil populala tradicioni kun logikoza fundo, quankam vu konocas oli kom superstici. Ma, superstici esas plu vera kam altra ciencala veraji. Videz, sioro judiciisto, ante centi de yari onu dicis ke nia planeto esis plata e ke suno jiris cirkum Tero. Anke, ante centi de yari, od antee, onu konsideris ke dio venerdio 13ma esis maledikata. Nu, mondo chanjesis certe. Hodie ni ja savas ke Tero esas ronda, tamen ni ankor evitas mariaji o voyaji komencanta venerdie 13ma. Pro quo sioro

judiciisto? Pro quo la sajeso dil ciencisti pruvis ke ni eroris e ke nia planeto jiris cirkum suno, tamen nulo oni pruvis kun la skopo negar ke venerdii 13ma esas maledikata dii? Pro quo nul ciencisto pruvis til nun ke ca tradiciono ne havas certa fundo?

Yes, sioro judiciisto, me savas ke existas tradicioni o superstici, pri qui ni ankore ne konocas lua origino. Tamen, ico ne signifikas ke oli esez eroroza, nur ke bezonesas plusa studiado. E yen mea skopo, par-studiar profunde la tradicioni kun ne-konocata origino.

Pro co, sioro judiciisto, ne konsiderez ke me esas murdisto, nam me ne esas tala. Mi nur volas ke homi esez respektoza al tradicioni. E pro to, mea laboro dum la lasta monati esis persequar nigra korvi. Onu dicas ke kande ca nigra uceli pozas su avan fenestro di domo, ulu mortos ibe. Ne, me ankore ne trovis l'origino di ta superstico, ma pro to me durigas la studiado, mea skopo esas trovar lo. Do, me sequas atence la flugado di ta nigra ucelo, me observas kande oli pozas su avan fenestro dum kelka tempo. Lore, me eniras en ta domo e me probas respektigar la tradiciono, nam nigra korvi ne havas paf-armi, kontree me havas ol.

Pro to, sioro judiciisto, me ne esas murdisto, me nur studias la popola superstici e me helpas realigar oli.

Gramatikala Pagino

El polisémico verbo “probar”

Existen verbos en español que cuentan con varias acepciones, pero que en su traducción al Ido se utilizan verbos distintos para cada una de ellas. Por eso corremos el riesgo de no utilizar bien el término adecuado. Uno de estos verbos es “probar”. En español este verbo tiene varios significados, así:

- Examinar las cualidades de algo.

Los científicos probaron el nuevo medicamento antes de ponerlo a la venta.

- Justificar la certeza de un hecho.

El abogado probó que su cliente no era culpable.

- Gustar una pequeña porción de algo, generalmente comida o bebida.

Hay que probar el guiso antes de añadirle sal.

Este único verbo “probar” en español se traduce al Ido usando distintos verbos según cada una de las acepciones, por lo que tenemos que tener muy claro qué verbo es el adecuado para cada significado. Veamos cada una de ellos.

• **PROBAR:** *Aplikar, kom foyo unesma, kozo a lua destineso, por provar judikar ka lu esas apta por lo.*

Con este verbo en Ido nos estamos refiriendo a la primera de las acepciones que vimos en español, es decir, examinar que algo es adecuado. Veamos algunos ejemplos:

- *Lu volis probar la sono dil nova laut-parolilo.*

Quiso probar el sonido del nuevo altavoz.

- *Ti qui ne respondis la questioni ne sucesis en la proba.*
Los que no respondieron las preguntas no aprobaron la prueba.
- *Ne kurez, la alarmo-klamo esis nur proba.*
No corras, la llamada de alarma fue solo una prueba.

Sinónimos de “probar” en ido serían: *experimental, sondar, verifikar*.

En cuanto a palabras compuestas o expresiones con el verbo *probar* en ido encontramos:

- *Probe-metar*: se utilizar para probarse una vestimenta.
- *Probo-tempiero*: un probador en una tienda.
- *Probo-tempisto*: un probador profesional de algo.
- *Probar paf-armo*: probar un arma de fuego.
- *Sango-probo*: una prueba o análisis de sangre.
- *Imprimo-proburo*: una prueba de impresión.

Lu ne sucesis en sua proba di forteso

Utilizamos el verbo en Ido “probar” cuando queramos indicar que se examina la capacidad de algo o de alguien.

Probar también tiene el sentido de “intentar hacer algo”, con la traducción de “probar a”, aunque podemos utilizar también el verbo *intencar*, aunque este último se refiere más bien a “tener una intención”. El hecho de intentar conseguir algo se expresa mejor en Ido con el verbo *probar*, por ejemplo:

- *Peskar esas probar kaptar fishi per tirar li ek aquo per filo o reto.*

Pescar es probar a capturar peces extrayéndolos del agua por un hilo o una red.

Una segunda acepción del verbo “probar” en español se traduce en Ido por “pruvar”, cuyo significado es:

• **PRUVAR:** *vidigar kom exakta, per razono o per fakti.*

Se trata del español “probar” en el sentido de acreditar algo como cierto. Veamos algunos ejemplos:

- *L’advokato pruvis la ne-kulpeso di sua kliento.*

El abogado probó la no-culpabilidad de su cliente.

- *Tua rezono pruvas ke la propoziciono esas exakta.*

Tu razonamiento prueba que la proposición es exacta.

- *Onu konfirmis per pruvo ke lu ne esis justa.*

Se confirmó por medio de una prueba que él no tenía razón.

- *Pruvita ne-dubiteble ke ta solvajo esas la maxim exakta.*

Probado indubitadamente que esa solución es la más exacta.

- *La deklaro dil atesto pruvis ke me ne esis kulpoza.*

La declaración del testigo probó que yo no era culpable.

Sinónimos de *pruvar* son *argumentar, demostrar, konfirmar, atestar*.

En cuanto a palabras compuestas o expresiones con *pruvar* encontramos:

- *Ne-dubitebla pruvo:* prueba irrefutable.

- *Pruviva argumento:* argumento probatorio.

- *Konkluziva pruvo:* prueba concluyente.

- *Konvinkiva pruvo:* prueba convincente.

Utilizamos el verbo en Ido “*pruvar*” cuando indicamos que demostramos la certeza de algo.

- La deklaro dil testo jus pruvis ke
mea kliento esis en sua hemo ca-nokte !

Una tercera acepción del verbo “probar” en español se traduce en Ido por “gustar”, con el siguiente significado:

• **GUSTAR:** *perceptar la saporo di ulo por judikar lo.*

Se trata del verbo “probar” con la acepción de tomar una pequeña porción de comida o bebida, generalmente con la finalidad de informar sobre ese alimento o bebida, pero no necesariamente tiene que producirse esto último.

Veamos algunas frases como ejemplo:

- *Gustez la salado, se necese plu-salizez ol.*

Prueba la ensalada, si es necesario añádele más sal.

- *Mem la maxim bona koquisti gustas sua dishi.*

Incluso los mejores cocineros prueban sus platos.

Sinónimos de *gustar* son *savurar* y *saporar*.

Pos gustar la dishi di mea avino, me pensas ke la maxim importante ingrediente esas elua amo.

Usaremos el verbo en Ido “*gustar*” cuando indiquemos que tomamos una pequeña cantidad de alimento o bebida.

Por último, con el termino “prueba” encontramos en español también la expresión “a prueba de”, que indica que algo o alguien está protegido contra ciertas condiciones. En Ido utilizaremos para expresar esta idea el término “*espruve*”, del que se puede incluso formar el verbo “*espruvigar*” -ser a prueba de algo-. Veamos algunos ejemplos:

- *Fairesprueva briko*: ladrillo a prueba de fuego.
- *Aquespruva mantelo*: abrigo impermeable.
- *Kuglespruva jileto*: chaleco antibalas.

En resumen:

Gustez la rostajo, nam la fabrikanto pruvis ke la incendio-espruva padelo probesis dal maxim bona koquisti.

Prueba el asado, porque el fabricante ha probado que la sarten a prueba de incendios fue probada por los mejores cocineros.

FRANCESC PARADELL I GIL

Francesc Paradell i Gil naskis en Barcelona en la yaro 1902. Dum sua yun-evo lu laboris kom gardisto che tombeyo, lu esis membro dil anarkisma sindikato CNT. Francesc esis granda defensanto dil kooperanta societi, movimento dil laboristaro qua, vice donar a patrono sua laboro po salario-pekunio, defensas komunigar la laboro e partoprenar en la profito atingata.

Francesc anke defensis l'etiko e l'edukado, nam li esas la maxim importanta moyeni por la developo dil proletariato. Do, lu esis aktiva membro dil kultural seciono dil *Ateneu Enciclopèdic Popular* (Populala Enciklopediala Ateneo), asociuro en Barcelona qua probis pluvastigar la kulturo inter la laboristala klaso. En ca asociuro havis sua sideyo la Kataluniana Esperanto-Federuro, do ibe Francesc kontaktis kun la esperantal linguo e movimento e quik lernis la zamenhofala linguo.

Francesc Paradell i Gil e lua spozino Antònia Pinyol i Bou

Francesc Paradell anke kunlaboris kun la kooperanta asociuro “*L’Empar de l’Obrer*” (La Protektado dil Laboristo). Lu impulsis la kultural secciono di ca asociuro. Ibe kunlaboris anke José Elizalde, un ek la maxim aktiv idisti en Hispania. Francesc, ja parolanta l’esperantal linguo, lernis quik Ido e lu kunlaboris kun Elizalde en l’establiso dil Hispan Ido-Societo en la yaro 1927. La asociuro havis sua sideyo che la strado Premià 35, juste che la domicilio di Francesc Paradell.

En la yaro 1928 lu skribis sur la revuo *Acción Cooperatista*:

“Un ek la maxim importante moyeni por plubonigar relati inter homi esas la linguo, do, se ni deziras krear unika familio ube regnos bona relati inter omni, necesesos adoptar e praktikas mondala linguo. Ma, esas tre importante ke ca linguo esez maxim facila posible, nam ni, ultre nia laboro, apene havas sat tempo e pekunio por par-lernar lingui. Me studiis Ido, simpligita e reformita Esperanto, me konocas lua granda facileso, do me volas propagar ol. Tale, me ofras me ipsa ad omna kooperanta societi por docar ca linguo ed organizar gratuita kurso per korespondado”.

En la yaro 1936, kande komencis en hispaniana interna milito, Francesc Paradell rekrutis su en la republikan armeo. Kande la konflikto finis, lu esis kondamnita da milita tribunalo a karcero dum 20 yari. Lu ne povis ekirar del prizono di Burgos til la yaro 1958. Olim, lu duris esar granda defensanto dil kooperanta movimento en Barcelona.

Francesc Paradell i Gil mortis en Barcelona en la yaro 1977.

Artiklo 5-ma dil Statuti dil Iberiana Ido-Societo

L’Iberiana Ido-Societo sentas su heredanto dil granda laboro developigita dal parolanti dil internaciona linguo Ido en Hispania, depos lua en-dukto en nia stato en la yaro 1907. Kun ca skopo l’asociuro helpas e favorigos studiuri pri la historio dil hispaniana ido-movimento.

Ni parolez pri: **AGRO**

Agro: Tereno sen-tehta e plata, limitizita por uzeso partikulara.
Tereno por kultivado, ne cirkondata da muri.

Vorto e frazi en la hispana linguo en tradukuro aden Ido relatanta a

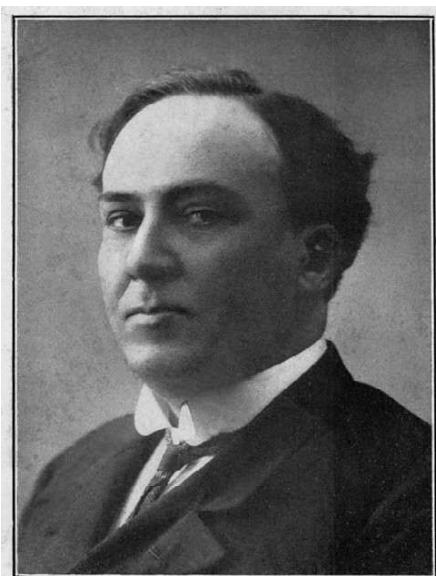
AGRO:

- Campo: **Agro**.
- Casa de campo: **Rurdomo / Rurala domo**.
- Acampar: **Kampar**.
- Tienda de campaña: **Tendo**.
- Agricultor: **Agrokultivisto**.
- Campesino: **Rurano, agrano**.
- Camping: **Kampeyo**.
- Cultivar el campo: **Agrokultivar**.
- Agronomía: **Agronomio**.
- Agrónomo: **Agronomo**.
- Campo de batalla: **Batali-agro**.
- Campo de carreras: **Kur-agro**.
- Carrera campo a través: **Rurala kurado**.
- Acampar sin tienda de campaña: **Bivakar**.
- Día de campo: **Rurala exkurso**.
- Ser un experto en su campo: **Esar experto pri sua feldo**.
- Campo de un formulario: **Feldo di formulario**.
- Campo sembrado: **Semita agro**.
- Campo de tiro: **Pafo-agro**.

- Campo de concentración: **Koncentreyo.**
- Campo eléctrico: **Elektronala feldo.**
- Campo magnético: **Magnetala feldo.**
- Campo gravitatorio: **Gravitala feldo.**
- Camposanto: **Tombeyo, nekropolo.**
- Batirse en el campo del honor: **Duelar.**
- Campos Elíseos: **Elizeo.**
- Campo de fútbol: **Futbalo-agro.**
- Campo de acción: **Feldo di ago.**
- Teoría de los campos cuánticos: **Quantumala feld-teorio.**
- Campus universitario: **Kampuso**
- Querer poner puertas al campo: **Probar limitizar l'universo.**
- Campo florido, campo pedido: **Se sur l'agro kreskas floro, ol havas nul valoro.**

2025

**150 yari del nasko di Antonio Machado
(1875 - 1939)**

*Sur la verda olivar',
on vidis l'otuso
flugar e flugar.
Agro, agro, agro.
Ed inter l'olivi,
domi blanka sur prato.
E la nigra querk'
meze dil voyo
inter Ubeda e Baez'.*

ANTONIO MACHADO

Hispan - linguala Literaturo

Elegía a Ramón Sijé

(Elegio a Ramón Sijé) esas un ek la maxim konocata verki da Miguel Hernández, hispana poeto (1910-1942). Ramón Sijé, grand amiko dil poeto, mortis en decembro dil yaro 1935 e quik Miguel Hernández dedikis a lu ca elegio.

La verko pose aparis en la libro *“El Rayo que no cesa”* (1936). La poeto lektis publike ca elegio en Orihuela (Alicante) okazione dil inauguro di placo dedikata a Ramón Sijé en la yaro 1936. En julio di ta yaro komencis en Hispania teroriva milito ed en la yaro 1942 Miguel Hernández, apene 32-evanta, mortis en karcero.

Miguel Hernández
1910 ~ 1942

Ta poemo konsideresas kom un ek la maxim bela funera poemi en la hispan-linguala literaturo, ol esas desesperala krio qua probas invokar la memoro dil amiko. Kelka famoza muzikal autori, inter li Joan Manuel Serrat, uzis la poemo kom bazo por kansono.

Ca elegio nun esas lektebla ank en la internaciona linguo Ido.

Miguel Hernández lektis publike sua poemo okazione dil inauguro di placo dedikata a Ramón Sijé en Orihuela (Alicante) en 1936.

ELEGIO A RAMÓN SIJÉ

da Miguel Hernández

(tradukis aden Ido J.M.R.H.)

*En Orihuela, lua e mea vilajo, a me mortis fulmine Ramón Sijé,
an lu tanta kozin me deziris.*

Arozar me volas per mea ploro
l'agro quan tu nutras ed ube jacas,
mea kara kompano, quanta doloro.

Nutrante pluvegi, konkin formacas
mea plena dolor' sen instrumento,
e sen-espera florin irigacas

tua kordio triste kun lamento.
Tanta dolor' trovesas che mea sino
ke doloras mem mea anmo-sento.

Harda manuo-frapo, shoko-fulmino
stroko ne-videbla ed oxidanta,
tun demolisis en brutala fino.

Nul plu granda kam mea vundo sangifanta,
pro mea sen-cesa des-felico me deliras
pro mea viv' plu kam tua mort' me es ploranta.

Sur restaji di mortinti me ped-iras,
e sen nula sorgo, sen konsolaco
de mea kordio a mea mento me transiras.

Frue flugeskis morto kun iraco,
frue levis su la levanta suno,
frue rolas tu sur teral surfaco.

Me ne pardonas al mortal des-fortuno,
Me ne pardonas al vivo tante brutala
Me ne pardonas al tero ne al luno.

Me levas sur manui tempest' cielala
kun petri, fulmini e hakil' stridanta
durstanta ye katastrofi sen-egala.

Skrapar l'agro per mea dent' mordanta,
per mordi sik e varma me vol facar
e deprenar pokope l'agro opresanta.

Til tua foso agron me vol exkavar
e kisar tua nobla kranio ecela
e rompant mortala kordi, tun rivenigar.

Rivenos tu a mea kort' kun flori bela:
tra l'alta eshafodi vejatala
flugos tua abelal anmo fidela

di labori e vaxo anjelala.
Tu rivenos al murmuro an la fonto
dil plugisti plen-amore fiancala.

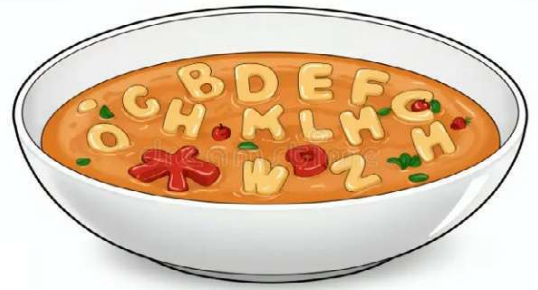
Tu gayigos l'ombro di mea fronto,
e pozos su tua sango che konturo
kun tua fiancin e l'abeli en horizonto.

Tua kordio, ja krumplita veluro,
vokas a mandel-agro mea voci
plena ye amaranta avar plezuro.

Al aloza anmi dil klara rozi
di krema migdalo yen postulo,
ni devas parolar pri multa kozi,
mea kompano anmala, kompanulo.

10-ma di januaro di 1936

Idala Saladi

	A	B	C	D	E	F	G	H
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								

1. Interfrapadar.
2. Nimfo di la monti e di la boski. ■ Konjunciono qua uzesas por interligar la frazi o la propozicioni koordinita.
3. (*En pluralo*) To quon onu konservas o mantenas, sekreta.
4. (*Inverse*) Formo di la pens-expresuro qua ne submisesas a la mezuro ed a la ritmo di la verso. ■ Ensemblo de la personi quin la parolanto aludas kom esanta en la sama grupo kam lu.
5. Prepoziciono qua indikas la punto di departo ■ L'unesma. ■ Ica kozo.
6. (*Inverse*) Planto tropikala, leguminoza qua kultivesas pro sua frukto subtera.
7. Omna infinitivi finas sempre per ca konsonanto. ■ Cienko pri lo exakta.
8. Pronomo personala nedefinita. ■ Lando jacanta en Azia, sud-este del Araba peninsulo.

- A. La oficio di qua la grado esas nemediate sub olta di sub-admiralo.
- B. (*Inverse*) Tendenco a kozo quan onu volas posedar, od ago quan onu volas efektigar ■ Finajo dil akuzativo.
- C. Ceremonio dil katolika religio. ■ Pronomo personala maskulala.
- D. Amfibio, di quala tipo esas la rano.
- E. (*Inverse e adjektive*) Parto artikoz, ye la extremajo di la gambo, che homo od animalo, qua, pozante su sur sulo, posibligas lua susteneso e marchio. ■ Exekuto di gesto o movo.
- F. (*Inverse e sen la lasta vokalo*) Peco rigida, cirkla, qua rotacas cirkum axo qua trairas lua centro. ■ (*Inverse ed en pluralo*) Gumo-rezino aromoza.
- G. L'unesma vokalo. ■ (*Inverse ed en pluralo*) Genaro di planti mimozea, di qui ula speci donas kachuo, glutino-gumo.
- H. Singla ek la rimeni di la brido quin onu uzas por direktar kavalo. ■ Pronomo personala nedefinita.

Rebuso

*Quankam ol kauzas drogodependado,
ol esas tolerata del socio.*

Solvuri dil pasinta numero

D	E	C	E	N	S	A	R
I	N	O	C	E	N	T	
S	O		I	D		E	
P	R	O	T	E	I	N	O
O	M	N	I		O	C	
N	E	K	T	A	R	I	O
A		L	A	T	E	R	I
R	K	O		A	H		D

Rebuso

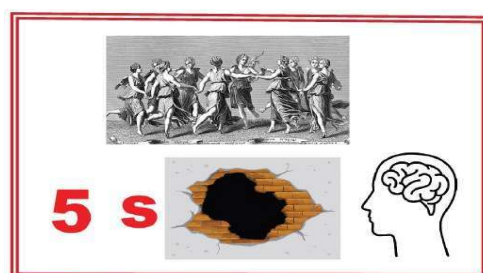
Por animar festo oportas ludar ...

Sur l'imajo aparas:

- unesme, la deini interfrata qui prezidis l'arti, co esas: MUZI.
- Pose, la cifro 5 (KIN) plus la litero S: KIN S
- Anke aparas truo sur muro, do: TRU
- E fine onu povas vidar imajo di kapo kun cerebro interne, qua esas la loko ube rezidas la MENTO.

Do: MUZI + KIN + S + TRU + MENTO.

Muzik-instrumento

Solvis amba disktraktili, e recevos donaceto, nia amiko:

MIGUEL BENTO de Brasil

Sendez vua solvuri a: idosocietohispana@hotmail.com

La lengua internacional elegida
oficialmente por la
Delegación para la Adopción de una
Lengua Auxiliar Internacional

París 1907